

Visiedocument

**Stadsklooster
Leeuwarden**

februari 2024

De urgentie van het Stadsklooster: radicale hervorming

De toekomst van de kerk zoals we die kennen, staat onder druk. Dat is in elk geval een Europees fenomeen. Op veel plekken wordt gedacht en geëxperimenteerd hoe deze crisis van het christendom een halt toe te roepen. Ook in Nederland heeft de PKN dat spoor ingezet. De laatste decennia komen pioniersplekken, festivals en nieuwe vormen als paddenstoelen uit de grond.

Inmiddels is wel duidelijk dat de kerk het met een beetje cosmetische chirurgie niet gaat redden. De spade moet dieper in de grond. Eén van de belangrijkste denkers en meest gelezen theologen op dit onderwerp is de Tsjech Tomas Halík. In zijn boek 'Geduld met God' wijst hij de uitdaging voor de kerk aan. Hij doet dat met een verwijzing naar het verhaal van Jezus en Zacheüs. In Zacheüs ziet Halík de moderne seculiere mens, die van een afstandje wel van geloof heeft gehoord, het ook wel fascinerend vindt, maar het punt voorbij is om op zondagmorgen in de bankjes te schuiven. De uitdaging is volgens Halík om als kerk met de Zacheüsen van onze tijd in gesprek te komen.

Dat lukt maar mondjesmaat. Veel nieuwe christelijke initiatieven trekken vooral mensen die al christelijk gesocialiseerd zijn. Ook 'hippere', vaak evangelische kerken trekken vaak mensen uit andere, traditionele kerken. Door theologen wordt dit wel 'circulation of the saints' genoemd. De seculiere buitenwereld merkt daar weinig van.

Halík daagt de kerk uit om uit die bubbel te komen. Hij ziet daarin een belangrijke rol voor de oude kloosters - zowel qua erfgoed als qua spiritualiteit. Nu de volkskerk op zijn laatste benen loopt, pleit hij voor een hervorming. Eigenlijk een omgekeerde hervorming, een die ons niet verder losbreekt van de katholieke traditie, maar ons er op een nieuwe manier bij terugbrengt.

In 2020 werd Halík door tijdschrift Volzin geïnterviewd:

'Als de kerk niet door een diepe hervorming heen gaat, zullen de kerken binnen één generatie gesloten zijn. De hervorming die ik voor me zie, zou levende centra van meditatie en overdenking moeten creëren. Net zoals in de Middeleeuwse universiteiten, die geen fabrieken van diplomaten waren, maar gemeenschappen waarin mensen de waarheid zochten door middel van discussie en debat.

Dat soort nieuwe centra, waarin samen gebeden en geleefd wordt, is het begin van een hervorming. Het is mogelijk een andere versie van het christendom te laten zien.

Die moet intellectueel zijn: een plek om te reflecteren op religie, een nieuwe taal te zoeken en te communiceren met de hedendaagse cultuur.

Die moet ook een plek zijn voor meditatie en contemplatie.

Ten derde moet de kerk actief zijn in de samenleving, door het steunen van de ecologie, van de minderheden en gemarginaliseerden, zoals de armen en de vervolgd.

Het donkere deel van het scenario dat Halík hier schetst, is bezig zich te ontvouwen. De Protestantse Gemeente kan de lasten van de Grote Kerk niet langer dragen. Ook andere kerkgemeenschappen in het centrum - zoals de Doopsgezinde Gemeente, Lutheranen en Remonstranten - zijn in een kwetsbare fase aan het komen. De katholieke parochie heeft zelfs al besloten de iconische Bonifatiuskerk te gaan verlaten.

Daarom is die diepe hervorming waar Halík over spreekt zo nodig. Om vorm te geven aan die beweging, is dit plan geschreven. Het Stads klooster in Leeuwarden wil zo'n plek worden, waar die nieuwe vorm van christendom geoefend kan worden. Een centrum dat bewoond wordt door een kleine, maar gemotiveerde kern. Een gemeenschap die de kerk werkelijk teruggeeft aan de stad als een gastvrije plaats van bezinning.

Het waarom van het Stadsklooster: vertraging

Wat wil het Stadsklooster toevoegen aan Leeuwarden? Brainstormend komt er dan een hele woordenwolk langs, maar toen we in de werkgroep die wolk terugbrachten tot de essentie, bleek dit de kernwaarde: *vertraging*.

De term is ontleend aan een theorie van de Duitse socioloog en lutheraan Hartmut Rosa. Hij heeft in zijn boek 'Leven in tijden van versnelling' een hele bruikbare analyse gegeven van de haast en jachtigheid die typisch is voor onze moderne westerse samenleving. Door fenomenen als concurrentie en het verdwijnen van religies, zijn we in een spiraal gekomen van constante technische en maatschappelijke versnelling. Omdat op de vrije markt altijd de druk is om dingen sneller en beter te doen dan de concurrent, is dat proces niet te stoppen. De motor is op hol geslagen. Met tragische gevolgen voor de mensen die meedraaien in dat systeem. In anonieme fabrieksdozen werken mensen 24 uur per dag tegen lage lonen, en een paar verdiepingen hoger in het systeem draaien ook steeds meer mensen vast in burn-outs.

Rosa pleit in zijn boek voor wat hij noemt 'resonantie'. We zijn komen te leven op een tempo dat hoger ligt dan we kunnen bijbenen. We moeten als het ware weer afstemmen op een frequentie, op een snelheid die gezond voor ons is. Het probleem is alleen dat de westerse post-christelijke samenleving daar onvoldoende bronnen voor heeft.

Als bronnen van resonantie noemt Rosa o.a. de natuur, kunst en religie. Hierin komen zijn lutherse wortels naar voren. Hij pleit niet voor een terugkeer naar de traditionele kerk, hoewel hij zelf op zondagmorgen vaak achter het orgel te vinden is. Wel ziet hij voor religieuze tradities een nieuwe rol weggelegd. Als kerken er in slagen om de barrières die mensen ervaren weg te nemen, en het werkelijk heilzame van de boodschap en de tradities die ze beheren op een frisse manier naar voren weten te brengen, kunnen het de centra worden waar ook Halík van droomt.

Vertraging is daarbij de kernwaarde. Dat staat ook in een nieuwe vorm van kloosterleven centraal. De getijden geven het ritme van de dag aan, en 'dwingen' bewoners en bezoekers om een aantal keer per dag stil te staan. Tegelijk willen we die waarden doorvertalen naar alle aspecten van het stadsklooster: naar het wonen, beleven en verblijven.

Tegelijkertijd is het Stadsklooster ook een bruisende plek. Dat past in de Dominicaanse traditie. Een aantal keer per dag valt het leven echt stil. De concerten, lezingen en onderwijsactiviteiten die we voor ogen hebben, hebben die vertraging ook op het oog. Tegelijk gaat vertraging hand in hand met vitaliteit en levendigheid. Dat is mooi vervat in Rosa's begrip 'resonantie'. Het gaat daarin om beweging, maar: op een gezonde snelheid en de juiste frequentie. In het Stadsklooster zoeken we die balans.

De bron van het Stadsklooster: terug naar Dominicus

Stadsklooster Leeuwarden wordt gevestigd in wat vroeger een Dominicanenklooster was. Die eeuwenoude traditie levert belangrijke bouwstenen voor de identiteit van het Stadsklooster.

Veel kloosterordes, zoals Franciscanen en Benedictijnen, zochten de verbinding met God in het terugtrekken uit de drukte van de stad, naar de rust van de natuur. Op die leest zijn veel moderne kloosterinitiatieven ook geschoeid, bijv. Nieuw Sion en Nijkleaster. Daarmee vervullen ze een belangrijke rol in een spirituele behoefte van om te ontsnappen aan de wereld van de (post)moderne mens. De wereld is een drukke en steeds complexere plek. In zo'n wereld groeit de behoefte aan een plek ver weg van die wereld. Op die plaatsen ontstaat voor bewoners en bezoekers een nieuwe balans, middels stilte en verbinding met de schepping, die in de stadssamenleving vaak ver te zoeken zijn.

Naast die meer op natuur en rust gerichte kloosters, ontstond de Dominicaner kloosterorde, die ook Leeuwarden bereikte. Er wordt wel onderscheid gemaakt tussen 'contemplatieve' en 'actieve' kloosterordes. Dominicanen behoren tot de laatste soort.

Elementair voor de Dominicanen, is dat ze zich vestigden in steden. Dominicus zond zijn broeders er 2-aan-2 op uit, met name naar universiteitssteden. Hun spiritualiteit ontwikkelde zich in nauwe verbinding met de wetenschappelijke ontwikkeling van hun tijd. Ook hadden ze nauwe relaties met de middeleeuwse gildes, die ook in de Grote Kerk altaren hadden. De dagelijkse stedelijke economie en de spiritualiteit van het klooster liepen zo in elkaar over.

Voor Dominicanen is die aanwezigheid in de stad niet zozeer een praktische, maar een theologische keuze. Het stadsleven staat niet haaks op geloven - dan zou geloven alleen een anti-intellectuele hang naar rust zijn. De stad is juist een vindplaats van geloof. Want in alle facetten van het stadsleven - de wetenschap, de economie en het culturele leven - drukken mensen uit waarin ze geloven, ultieme waarde toekennen.

De grootste Dominicaanse theoloog, Thomas van Aquino, hanteerde in navolging van de Griekse filosofie, daarbij de drieslag 'waarheid, goedheid en schoonheid'. Op de verschillende gebieden van de cultuur worden die grootheden nagestreefd.

In de *wetenschap* is er een zoektocht naar *waarheid*,
in de *kunst* een zoektocht naar *schoonheid*
en in de *economie* en de *politiek* een zoektocht naar *goedheid*.

In die zin zijn wetenschap, kunst, economie en politiek uitdrukkingsvormen van religie, zijn ze inhoudelijk religieus geladen.

Het Stadsklooster herkent in de cultuur die zoektocht naar waarheid, goedheid en schoonheid. In de cultuur manifesteert zich een religieus verlangen.

In dat verlangen zit ook het raakpunt tussen wat we in het dagelijks spraakgebruik aanduiden als 'gelovigen' en 'ongelovigen'. Beide zijn verlangende wezens, aangelegd op

waarheid, goedheid en schoonheid. In weerwil van de wat donkerder visie op de mens die het calvinisme kenmerkt, zoeken we in het Stadsklooster aansluiting bij een andere theologische denklijn, die teruggaat op Augustinus. De mens is daarin nooit geheel vervreemd van God, maar heeft altijd deel aan het goddelijk geheim. Deze denklijn is kenmerkend voor de Dominicaanse theologie, maar heeft ook in het protestantisme zijn vertegenwoordigers (bijv. de invloedrijke 20^e eeuwse theologen Richard Niebuhr en Paul Tillich).

In lijn met die theologie is er een 'common ground' tussen kerk&klooster en ieder ander op zoek naar zin en betekenis. Daarom is de stad voor het Stadsklooster ook een vindplaats van sporen van God.

Tegelijk is voor het stadsleven een plaats van rust en bezinning ook nodig. Dat is wat een stadsklooster de stad kan bieden. In de jachtigheid van de stad is niet altijd tijd en ruimte om af te dalen naar die diepere laag van bezinning op goedheid, waarheid en schoonheid. In het klooster wordt de dieptedimensie van die zoektocht aangeboord. Ook kan het klooster daarin een positief-kritische stem in de cultuur zijn. Want hoewel alle mensen verlangende wezens zijn, mensen hebben de neiging het object van hun verlangen te verabsoluteren: een geliefde, een voetbalclub, een natie, spullen. Verlangens vragen ook om bezinning en overdenking.

Het Stadsklooster in een seculiere tijd: open ruimte vs. waarheid

Het is natuurlijk heel wat anders om in het gesecculariseerde Nederland van de 21e eeuw een stadsklooster te starten, dan in de Middeleeuwen. Het verschil is de totale onvanzelfsprekendheid van het religieuze leven voor 95% van de bewoners van Leeuwarden.

Daarom moet de bedoeling van het Stadsklooster niet alleen zijn om een vluchtheuvel te zijn voor de laatste 5% gelovigen in de stad. Zeker, die vinden er hun plek, en vormen er het hart van de woon- en getijdengemeenschap. Maar de grenzen van die gemeenschap moeten poreus zijn.

Het Stadsklooster is, in lijn met de Dominicaanse traditie, ook een plek van bezinning op de christelijke geloofstraditie, en op hoe deze doorgegeven zou moeten worden.

Het oer-motto van de Dominicanen is:

'contemplare et contemplata aliis tradere' -

'overwegen, en het overwogene aan anderen doorgeven'.

De woorden zijn afkomstig van de dominicaan Thomas van Aquino. Er is tijd voor rust, bezinning en studie; én er is een moment om dat wat in de binnenkamer rustig is overdacht in contact te brengen met de wereld. En voor Dominicanen doet het verstand volop mee in de contemplatie.

De vrucht van de contemplatie moet ook ten goede komen aan het culturele leven van de stad. En het culturele leven van de stad moet meeklinken in de contemplatie van het stadsklooster: in de liederen en gebeden, en in de programmering.

Daarin wil het Stadsklooster volop in de Dominicaanse denklijn staan. Je isoleert je in een klooster niet van de wereld, maar je staat er denkend en contemplerend middenin. Je probeert daarin vruchtbaar te zijn voor je omgeving. Die omgeving is grotendeels seculier - en tegelijk barst het er van nieuwe zoektochten naar zin en betekenis. Dat kunnen we aan nieuwe spirituele stromingen en filosofen overlaten. In onze overtuiging moeten er plekken blijven waar juist ook de christelijke traditie blijft bewaard en overdacht.

Open ruimte

Dat vraagt wel om een open ruimte voor communicatie met die seculiere cultuur. In de meeste pioniersplekken en kerkvernieuwingsprojecten komt die communicatie moeilijk op gang. In onze analyse is dat zo, omdat het eigenaarschap van de plek vaak alleen bij de kerk ligt.

In de afgelopen jaren blijkt dat de interesse voor de Grote Kerk als bezinningsplek op goedheid, waarheid en schoonheid, groot is in de Leeuwarder samenleving. Er is alleen één grote maar: de kerk heeft ook een gigantisch imagoprobleem.

Mensen zijn erg beducht om bekeerd te worden, omdat de kerk toch altijd op zenden staat, en minder op luisteren. En men associeert de kerk met uitsluiting, terwijl inclusie en diversiteit steeds breder gedeelde waarden zijn in de samenleving.

Als we dat probleem niet fundamenteel aanpakken, niet alleen in de sfeer van communicatie, maar ook theologisch en qua organisatie, dan is het Stadsklooster gedoemd te mislukken, omdat ze hooguit relevant is voor die 5% in Leeuwarden die zich als christen identificeert.

Er moet ruimte zijn voor open communicatie met die seculiere cultuur. Open communicatie betekent: ontvangen en zenden. In die volgorde.

Daarom is het ook zo van belang, dat het klooster niet alleen wordt bestierd door twee kerkelijke instanties, de PGL en MvW, maar dat we ook de burgerlijke gemeente, onderwijsinstellingen Firda en NHL Steden en culturele organisaties intensief betrekken bij de programmering van het klooster. Daar komen we verderop op terug, in het hoofdstuk over 'Beleven', hoe we die samenwerking voor ons zien. Daarop vooruitlopend: het is belangrijk dat de programmering van het stadsklooster niet alleen bestaat uit getijdengebieden en een retraite-aanbod. Er moet ook ruimte zijn voor ondernemerschap, voor politieke en wetenschappelijke discussie, voor een breed cultureel aanbod.

Wat het dagelijks bestuur van het Stadsklooster doet, is bij al die initiatieven toetsen of het bijdraagt aan de kernwaarden van het klooster: vertraging, bezinning en inspiratie.

Veritas - waarheid

Dit is een waagstuk. Want hoe borg je dan dat het christelijk karakter er niet zomaar uit wegwaait?

In de eerste plaats: in theologische zin is dat niet helemaal te borgen. In het Oude Testament is het beeldverbod van de Eeuwige cruciaal. In het Nieuwe Testament leert de jonge christengemeente dat de Geest waait waarheen zij wil. De kerk heeft God niet in de broekzak zitten. Ze spreekt altijd 'met vrees en beven' (Kierkegaard) over God. En in de bijbel moeten zowel Israël als de vroege kerk steeds weer opnieuw leren dat hun God grensoverstijgend te werk gaat.

Dus het stevig willen borgen van het christelijk karakter is ironisch genoeg in tegenspraak met de kern van het christelijk geloof zelf. Dat is ook een besef dat in zowel de dominicaanse theologie als in het protestantisme goed bewaard is. Een prachtig voorbeeld is de uitspraak van de 20e eeuwse theoloog Gerardus van der Leeuw: "de charme van het protestantisme is dat de vlam van de paaskaars het gevaar loopt uitgeblazen te worden, omdat de deur van de kerk op een kier staat naar de wereld."

De irritatie van de seculiere cultuur richting de kerk zit in het zendende en in haar bekeringsdrang. Dat maakt missionaire initiatieven ingewikkeld. Aan de ene kant is er het goed recht van de kerk, die niet zomaar al haar waarheidsclaims bij het grofvuil wil en kan

doen. Aan de andere kant staat precies dát een open communicatie met die seculiere cultuur in de weg. Het is dus balanceren.

Hoe staat het Stadsklooster in die spanning? Ook hier laten we ons graag inspireren door de Dominicaanse traditie.

Een belangrijke grondslag van Dominicanen is 'Veritas' - waarheid. Vaak zag de kerk zichzelf als hoeder van dé waarheid, en eigende zich soms zelfs het recht op geweld toe tegen anderen. Ze heeft die rol niet altijd op een liefdevolle manier gespeeld.

Tegelijk is er reden genoeg om 'Veritas' als waarde overeind te laten staan, juist nu. Want 'waarheid' staat als concept steeds meer ter discussie. In de postmoderne filosofie is de gedachte dat wij dé waarheid niet kennen, we leven slechts van interpretaties en fragmenten. Er wordt wel gezegd dat we in een post-truth-tijdperk leven. Dat zorgt voor grote vrijheid, maar ook voor uitwassen van bijv. fakenews en complottheorieën.

Dominicanen zoeken naar waarheid. De bijbel en de kerkelijke traditie zijn daarbij hun vensters, maar ze sluiten niet uit dat ook de ander een eigen venster op waarheid heeft. Ze gaan met die ander in creatieve dialoog. Een prachtig voorbeeld zijn recente experimenten, waarbij popzangers als Spinvis en Willie Wartaal werden uitgenodigd een liedje voor Maria te schrijven. Of Dominicanen die samen met populaire cabaretiers optreden, of een spannende samenwerking aangaan met bijv. Amsterdam Dance Event.

Het Stadsklooster als broedplaats

Zo'n creatieve plek moet het Stadsklooster ook worden. Een plek waar jonge mensen op zoek zijn naar de betekenis van hun geloof, van de bijbel en de christelijke traditie. En een plek die openstaat voor ieder ander op zoek naar waarheid, goedheid en schoonheid. Het ideaal is dat er kruisbestuiving plaatsvindt, en er werkelijk communicatie ontstaat tussen 'gelovigen' en 'ongelovigen', en de velen die zich ergens op die as bewegen.

Dat willen we niet aan het toeval overlaten. In de organisatiestructuur bouwen we daar ruimte voor in. De christelijke traditie is verankerd in de bewoners (zie verderop onder 'Bewonersprofiel'). Tegelijk willen we dus ook andere partijen in Leeuwarden eigenaarschap geven, met als doel dat die kruisbestuiving ook echt ontstaat.

Zinvol onderwijs

Zo wil het Stadsklooster onderwijsinstellingen een ruimte bieden waar vrijuit over geloof, ethiek, zin- en betekenisgeving gesproken kan worden. Waar de waarde van religieuze en filosofische bronnen op hun waarde worden beproefd voor de verschillende vakopleidingen. En waar het management van scholen zich kan bezinnen op de zoektocht naar zinvol onderwijs en een visie op studentenwelzijn. Daar is ook behoefte aan, blijkt o.a. uit de gesprekken die we tot nu toe hebben gevoerd met de Leeuwarder onderwijsinstellingen.

Zo brengen we de Grote Kerk terug bij haar oudste wortels: het was feitelijk de eerste instelling voor hoger onderwijs in Leeuwarden.

Sociaal-cultureel ondernemerschap

Het Stadsklooster wil ook een centrum van betekenisvol ondernemen worden. In de wereld van ondernemers lijkt een verandering gaande. Zoals op de hogeschool vanuit de studenten een roep klinkt om meer morele vorming, is er onder ondernemers ook een trend waarneembaar richting meer maatschappelijk verantwoord ondernemen. Steeds meer gaat over welke waarde een bedrijf of een product toevoegt, en daarin is waarde niet meer louter een economisch begrip.

We willen vooral ondernemers interesseren die hun output in de Grote Kerk willen laten plaatsvinden. Denk aan theatermakers, communicatiedeskundigen, muziekdocenten, een bierbrouwer, etc.

Zo herstellen we iets van de aanwezigheid van de gilden en ambachten in het middeleeuwse klooster in ere.

Gastvrijheid

Traditioneel is het ontvangen van gasten cruciaal voor het bestaan van een klooster. In de regel van Benedictus wordt het geloof gearticuleerd dat in de gast Christus zelf tot ons kan komen.

Op langere termijn willen we daarom graag een gastenhuis openen. Vooralsnog ontbreekt daar de ruimte voor. Maar we blijven alert op kansen en ontwikkelingen die zich voordoen. Op de korte termijn krijgt de gastvrijheid vooral vorm in het kloostercafé. Verderop wordt het concept van dat café verder uitgewerkt.

Het Stadsklooster: relatie met wijkgemeente de Jacobijner en andere kerken

Zoals in het begin al omschreven, is de toekomst van verschillende kerkgenootschappen onzeker, ook in Leeuwarden. De Protestantse Gemeente vormt daarop geen uitzondering. Dat is een trieste constatering. Tegelijk beoogt het Stadsklooster ook iets bij te dragen aan de toekomst van de wijkgemeente in de Grote Kerk - en breder voor de oecumenische samenwerking in Leeuwarden. Dat kan drie vormen aannemen:

1. Revitalisering

Door de totstandkoming van het Stadsklooster komen er nieuwe mensen in en rond de Grote Kerk wonen. In het bewonersprofiel is geborgd dat zij zich op een positieve manier verhouden tot de kerkgemeenschap, en er liefst onderdeel van gaan uitmaken. Zo komt er nieuw en jong bloed in de gemeente.

2. Intensieve samenwerking

De nadrukkelijke bedoeling is dat er een intensieve samenwerking tussen de klooster-woongemeenschap en de kerkelijke gemeente ontstaat. In het Stadsklooster is van alles te beleven en te doen. Leden van de wijkgemeente de Jacobijner kunnen daar volop in meedoen. Dat kan door onderdeel van de gebeds- en werkgemeenschap te worden. We streven ernaar dat die kring breder wordt dan alleen de wijkgemeente van de Grote Kerk. Ook leden uit andere kerken proberen we actief te betrekken.

Er zijn nu ook al veel kerkelijke activiteiten die moeiteloos onderdeel van de programmering van het Stadsklooster kunnen worden: noendiensten en avondgebed, evensongs, cantatediensten, filmavonden, bijbelmeditatie-avonden, en ook de projecten rond bijv. Allerzielen en het Luna-festival.

3. Vreedzaam samenleven

De nuchtere constatering is ook dat het draagvlak voor het Stadsklooster in de kerkelijke gemeente weliswaar groot is, maar niet iedereen er warm voor draait. Dat hoeft gelukkig ook niet. Het mooie van de beoogde constructie is dat de activiteiten en het leven van de wijkgemeente doorgang kunnen vinden. De kerk is op zondag beschikbaar voor vieringen. Ook blijft er ruimte voor andere doordeweekse activiteiten.

Formeel zal de Protestantse Gemeente Leeuwarden niet langer het risico dragen van de Grote Kerk, en huurder worden. In de praktijk is nogmaals de hoop dat beide partijen elkaar versterken en gaan samenwerken.

Het Stadsklooster: Relatie met de PKN

Op deze manier hopen we ook de landelijke kerk, de PKN, te helpen met bezinning op de toekomst. In de afgelopen jaren zijn er diverse nota's verschenen die gaan over de toekomst van de kerk.

Een daarvan is 'Mozaiëk van kerkplekken'. Dat is een warm pleidooi voor een zeer diverse toekomst van de PKN. Er zullen traditionele plekken van samenkomst blijven, er ontstaan huishoudingen en gemeenschappen rond pioniersplekken. Monastieke initiatieven spelen in dat geheel een eigen rol. Het is mooi dat de PKN daar, ruim 500 jaar na de Reformatie, plek voor inruimt.

Een ander belangrijk document is 'Speelruimte gezocht'. Daarin gaat het over de toekomst van het religieus erfgoed dat in handen is van PKN-gemeentes. Waar eerder het adagium 'mensen/pastoraat voor stenen' veel klonk, lijkt er een kentering gaande. Er is sprake van een herwaardering van het kerkgebouw, en een groeiend besef dat het sluiten van (monumentale) kerkgebouwen de ontkerkelijking versnelt. In het document wordt nadrukkelijk gezocht naar nieuwe, creatieve manieren om die waardevolle vierplaatsen in stand te houden.

Een laatste document is 'Zinvolle verbinding', van de hand van directeur van de PKN Dienstenorganisatie Jurjen de Groot. Hij analyseert in dat stuk waar de kerk de jongere generaties is verloren. En hij zoekt daarin naar nieuwe wegen, waarin de kerk weer een 'zinvolle verbinding' met jonge mensen aan kan gaan.

In al deze drie documenten is iets van de huidige zoektocht van de PKN verwoord: over de organisatievorm, de rol van erfgoed en de plek van jonge mensen. Op alle vlakken zijn er veel hoopvolle ontwikkelingen, maar er zijn slechts weinig initiatieven die deze drie issues met elkaar verbinden - zonder voorbij te gaan aan prachtige uitzonderingen als bijv. Via Jacobi in Utrecht.

Stadsklooster Leeuwarden wil graag deze drie issues met elkaar verbinden. Het is een nieuwe vorm van kerk-zijn, die zich afspeelt in kostbaar religieus erfgoed, en expliciet gericht is op jonge mensen. En dat alles in verbinding met een protestantse wijkgemeente. Tegelijk is de boeiende onderneming in Leeuwarden, om dat via co-creatie met onderwijsinstellingen, gemeente en cultureel ondernemers te doen. Op die manier wordt Stadsklooster Leeuwarden hopelijk een inspirerend voorbeeld voor de landelijke kerk.

Literatuur

Tomas Halík – *Geduld met God*

Tomas Halík – *interview in Volzin, dec. 2020*

Stephan van Erp & Annemarie Deckers (red.) – *Godsverbondenheid – Dominicaanse spiritualiteit in de 13^e en 14^e eeuw*

Hartmut Rosa – *Leven in tijden van versnelling, een pleidooi voor resonantie*

Jurjen de Groot – *Zinvolle verbinding*

synode PKN – *Speelruimte gezocht*

synode PKN – *Mozaïek van kerkplekken*